

En dansk utrikesminister, den numera avgångne socialdemokraten Per Hækkerup, formulerade vid ett tillfälle målsättningen för dansk utrikespolitik: den var att "säkra Danmarks fortsatta existens som en självständig demokratisk nation". Tar man bort ordet demokratisk ur citatet, skall man finna att meningen blir oförändrad. Skyldigheten att säkra landets existens blir kvar, vare sig man sätter dit ett honnørsord eller inte.

Ord används ofta slentrianmässigt. De pryder sin plats. En annan sak är vad orden innebär. Statsminister Erlander gjorde t.ex. i en TV-debatt med hr Holmberg gällande, att demokratiska spelregler inte skulle fordra att han och hans regering skulle avgå, bara därför att hans parti eventuellt förlorade valet. Han satte därutöver som villkor, att han skulle få förhandsgranska oppositionens regeringsprogram. Idén verkade egenartad, eftersom det måste förutsättas att han inte kan godkänna något annat program än sitt eget. Och vad förslaget hade med demokrati att göra är obegripligt.

I bakgrunden ligger naturligtvis, halvt undermedvetet, tanken att makt-havande socialdemokrater alltid vet bättre. Vanligt folk förstår inte sitt eget bästa. Därför bör de egentligen inte få påverka regeringens sammansättning, och om de säger ifrån i ett val att de önskar en viss ändring, är det inte säkert att denna bör komma till stånd. Medborgarna uppdelas i klass A, och de andra. Till högsta klassen räknas de som

understöder de styrande. Vill någon en förändring, får han finna sig i att bli nedklassad. En socialdemokratisk tidning har uttryckt tankegången på ett vackert sätt. Den (Nya Norrland 9/7) påstod att den förordar samverkan mellan regeringen och näringslivet, men hur skall en sådan se ut "om företagen samtidigt medverkar till att motarbeta regeringen?" Mera naivt tydligt kan inte förmyndartanken framträda, mer aktningfullt kan den inte accepteras.

Vi andra blir ibland irriterade inför de maktägandes överlägsna attityd. Vi är inte lika säkra på att alla statsråd — inga namn skall här nämnas — verkligen duger till att styra. Vi begär inga orimligheter. Ingen klok människa tror att demokrati alltid skall vara lika med jämlikhet. Jämlikhet finns inte så länge folk är olika, vilket de lyckligtvis tills vidare är också hos oss. Jämlikhet skall finnas inför lagen, och på den punkten klagar vi inte. Men det finns, för att nämna ett enda exempel, ingen jämlikhet mellan en överingenjör och ett maskinbiträde, så länge som ansvarsfördelningen dem emellan är olika, förmågan kanske också. Vad biträdet kan begära av sin demokrati är att han skall ha en chans, om han duger, att själv bli ingenjör.

På samma sätt får i en demokrati statsrådsämbetena inte förbehållas ett visst skikt eller en viss klass eller ett visst parti. Folkviljan bör gälla även gentemot hr Erlanders partikamrater. Motsatsen skulle, utan jämförelse i övrigt,

allt för mycket påminna om den ordning som gäller i öststaterna och som vi inte vill veta av.

Som bekant innebär demokrati i västerländsk mening bland annat att folket genom fria och hemliga val skall ha inflytande över hur det skall regeras, och av vilka. Den s.k. demokratin i östlig utformning förutsätter däremot att folket utan val accepterat — eller i praktiken påtvingats — existensen av ett härskande parti, som anses besitta insikten om doktrинens sanning och vars ledare uttolkar denna. Det är sant att uttolkarna ibland byts, men detta sker inte efter val, där något annat parti haft möjlighet att ställa upp, utan efter förändrade konstellationer inom partiet självt. Vad som kallas den proletära demokratin och vad som benämns proletarietets diktatur förblir ett och detsamma. Huvudvikten ligger alltid på dikturen.

Hur denna fungerar har världen fått en otäck påminnelse om nu i sommar. Det började med att inom den frihetsrörelse, som i ordnade former men med stor kraft slagit igenom i Tjeckoslovakien, också framställdes en begäran att flera partier skulle få ställa upp i val. Särskilt ville man ha ett socialdemokratiskt parti som ett alternativ till regeringspartiet; mera reaktionär var man inte. Men för kommunisterna blev det för mycket. Det ryska partiets general-

sekreterare, hr Bresjnev, meddelade i ett tal att ett flerpartisystem i Tjeckoslovakien var intolerabelt. Redan detta uttalande var en grov inblandning i ett annat lands politik, möjliggjort endast genom det underordnade beroendeförhållande, i vilket satellitländerna hålls nere. Men hans tal innehöll mer än så. Som den förste, men tyvärr inte som den siste, drog han upp temat Ungern. Han tillät sig att påminna om vad som hände 1956, då Sovjetunionen "broderligt" kom till hjälp för att återställa ordningen. Vad som då framstod för hela världen som ett brott — stridsvagnarna på Budapests gator, morderna på försvarslösa ungrare, den folkrättsvidriga avrättningen av Imre Nagy — skulle alltså vara en möjlighet ännu i år, 1968, för att hålla ett av folket förkastat parti vid makten. Dessutom skulle det kallas att utöva socialistisk demokrati.

Hur utvecklingen sedan blivit skall inte beröras här. Det skall bara konstateras, att det är kommunistvärldens diktatorer förbehållet att vid sådana tillfällen använda ordet demokrati. Själva slipper vi höra det. Hos oss har ingen gått längre än till att leka med tanken att skapa en teori, enligt vilken regeringsmakten bör förbehållas det socialdemokratiska partiet. Det skulle tillhöra god demokratisk ordning att sopa rent från sådana funderingar.

Thebe Palm